

Vida JESENŠEK, 2021: *Beiträge zur deutschen und slowenischen Phraseologie und Parömiologie*.

Maribor: Univerzitetna založba.
(Mednarodna knjižna zbirka Zora, 142). 248 str.

Vida Jesenšek, redna profesorica na Oddelku za germanistiko Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, že od začetka svoje akademske poti intenzivno raziskuje na področju frazeologije in paremiologije, o čemer priča veliko število izvirnih znanstvenih člankov in monografij, katerih urednica ali avtorica je, ter odmevni mednarodni projekti in konference, ki jih je na to temo organizirala ali pri njih sodelovala. Posebej odmevna sta bila mednarodna projekta EPHRAS (Socrates Lingua 2, 2004–2006), za katerega je leta 2006 prejela tudi Evropsko jezikovno priznanje, in SprichWort (LLP, Languages, 2008–2010); prvi se ukvarja s frazemi, drugi pa obravnava pregovore, in sicer kontrastivno (protistavljata frazeme in pregovore 4 oz. 5 jezikov: nemškega, slovenskega, madžarskega, slovaškega in češkega) ter aplikativno (glavni rezultat obeh projektov sta spletni platformi, SprichWort pa poleg slovarskega dela vsebuje tudi vadbeni del, ki uporabnikom omogoča utrjevanje znanja o 300 nemških pregovorih, ki spadajo v t. i. paremiološki optimum nemškega jezika, in njihovih slovenskih, madžarskih, čeških in slovaških ekvivalentih).

Leta 2021 je pri Univerzitetni založbi Univerze v Mariboru (v sklopu mednarodne knjižne zbirke Zora) izšla njena monografija z naslovom *Beiträge zur deutschen und slowenischen Phraseologie und Parömiologie (Prispevki k nemški in slovenski frazeologiji ter paremiologiji)*, v kateri smiselno poveže svoje obsežne frazeološke in

paremiološke raziskave v celoto, ki pokriva vse relevantne in aktualne aspekte moderne frazeologije in paremiologije. V središču raziskovalnega zanimanja sta frazeologija in paremiologija nemškega jezika, praviloma v primerjavi s slovenskim jezikom, vendar so izsledki njenih raziskav univerzalno uporabni in prenosljivi tudi na druge jezike.

Monografija je razdeljena na tri dele, ki ustrezajo raziskovalnim težiščem avtorice na področju frazeologije in paremiologije ter različnim metodološkim pristopom, ki jih uporablja: paremija kot jezikovni fenomen, frazeologija v slovarju in pri prevajanju, frazeologija pri poučevanju in učenju tujih jezikov. Vsak del obsega štiri prispevke, ki se smiselno povezujejo in nadgrajujejo.

Prvi del monografije se pregovorom oz. paremijam približa iz jezikovnosistemske perspektive. V prvem prispevku je govora o pregovorih s komponento *Zeit/čas*, ki jih avtorica obravnava s pomočjo teorije konceptualne metafore in pri tem ugotavlja, da gre pri konceptualizaciji časa za visoko stopnjo prekrivanja v obeh jezikih, kar je posledica pripadnosti obeh jezikov evropskemu kulturnemu prostoru in pojmovanju časa v njem. V drugem prispevku ponudi vpogled v stilistični potencial pregovorov, kakor ga razume tradicionalna stilistika, in pregled različnih pragmatičnih funkcij pregovorov, ki upošteva besedilno umeščenost le-teh in izhaja iz funkcionalno-pragmatičnega koncepta stila kot dela besedilnega smisla. Stilistični potencial pregovorov osvetli v povezavi z retoričnimi figurami, stilnimi ravninami in drugimi stilnimi kvalifikatorji ter s pojmom ekspresivnosti. Pri pregledu pragmatičnih funkcij izpostavlja, da gre zgolj za oris najpomembnejših in najbolj raziskanih funkcij (argumentativne, instruktivne

– slednja se navezuje na tipologijo govornih dejanj – in besedilotvorne), saj paremije do danes še niso bile sistematično in dosledno klasificirane glede na funkcijo, ki jo opravljajo v različnih kontekstih; doda, da bi bilo med nemškimi in slovenskimi jezikom zelo pomembno vzpostaviti sistem medjezične paremiološke ekvivalence, ki v večji meri upošteva stilistične in pragmatične parametre primerjave. V naslednjih dveh prispevkih o sintagmatski pregovorov se avtorica posveti besedilni vpetosti pregovorov, in sicer dvema dominantnima funkcijama pregovorov v besedilih: socialni in kontekstualni. Prav tako se poglobi v tipe besedilnih konektorjev, s pomočjo katerih se pogovori umeščajo v besedilo in pri tem (izhajajoč iz Đurčo 2005) razlikuje med štirimi tipi konektorjev, glede na pozicijo v stavku. Ugotavlja, da se vsi štirje tipi konektorjev na primerljiv način pojavljajo tako v nemških kot slovenskih besedilih. Zato predlaga izdelavo kontrastivne (nemško-slovenske) tipologije pregovornih konektorjev, ki bi omogočila natančnejšo opredelitev omenjenih tipov konektorjev in potencialno tudi identifikacijo dodatnih tipov.

V drugem delu monografije najdemo prispevke, ki osvetlijo leksikografske in prevodoslovne aspekte frazologije in paremiologije. Avtorica v prvem prispevku povzame nekatere teoretične in metodološke razmisleke, ki so se porodili pri izdelavi večjezične paremiološke podatkovne baze v sklopu projekta SprichWort; dotakne se makrostrukturnih vprašanj, kot sta definicija pregovora in kriteriji za izbor pregovorov, kakor tudi opisa mikrostrukturnih elementov pregovorov (izhodiščna oblika, variante, zgledi); izpostavi tako dobre rešitve, ki so bile uporabljene pri projektu, kot tudi

pomanjkljivosti in predloge za njihovo izboljšavo. V naslednjem prispevku predstavi in kritično osvetli obravnavo paremij v večjezičnem spletnem slovarju PONS, s poudarkom na jezikovnem paru nemščina-slovenščina. Največji problem vidi v odsotnosti definicije pregovora, katere posledica je deloma neustrezen izbor paremioloških enot, pa tudi lematizacija in opis pomena pregovora nista vedno ustrezna. Skoraj v celoti odsoten je semantično-pragmatični komentar, ki je nujen v primeru medjezičnih razlik med pregovori. Zato avtorica pledira za strožjo oz. znanstveno podkrepljeno redakcijo vnosov v slovar. V prispevku o leksikografskem zgledu avtorica podrobno predstavi vlogo le-tega v sklopu modernega večdimenzionalnega koncepta opisa pregovorov, ki vsebuje in upošteva tako semantične in slovnične kot tudi pragmatične informacije o pregovoru; samo ob upoštevanju skupka vseh treh lahko za nek pregovor ustrezno izberemo leksikografski zgled. V zadnjem prispevku drugega dela monografije pa je v ospredju povezava med pregovori v slovarju in besedilu, ki jo avtorica osvetli na primeru literarnega prevajanja iz nemškega v slovenski jezik (roman *Am Hang* avtorja Markus Wernerja). Poudarek je na razliki med slovarko in besedilno ekvivalenco, ki otežuje prevajanje paremioloških enot, sploh ker slovarko ekvivalent praviloma ni opredeljen glede tipa oz. ne razlikuje med paremiološkim, parafraznim ali enobesednim ekvivalentom. Dodaten problem predstavlja neupoštevanje dejstva, da so mnogi pregovori kontekstno občutljivi in posledično zelo variabilni. Zato avtorica predlaga, naj dvo- in večjezični slovarji ponudijo širok spekter ekvivalentov (z zgledi), ki se jih lahko prevajalec posluži pri svojem delu.

Tretji del monografije je posvečen frazeodidaktičnim temam, ki so še vedno manj prisotne in predvsem manj upoštevane pri učenju in poučevanju tujih jezikov, kljub temu da frazemi, pregovori in kolokacije tvorijo pomemben segment leksikalnega inventarja naravnih jezikov. Prvi prispevek se ukvarja prav z nezadovoljivo vlogo frazeologije pri učenju in poučevanju (tujih) jezikov in izpostavi tri najpomembnejše argumente za njeno intenzivnejše in sistematično vključevanje: 1. frazemi predstavljajo običajno (pisno in ustno) rabo jezika; 2. frazemi so fiksirani v človekovem spominu od najbolj zgodnje faze usvajanja maternega jezika in 3. metaforični oz. idiomatični način izražanja (katerega del so tudi frazemi) je značilnost vseh naravnih jezikov ter celo primaren za človeka. V naslednjem prispevku je govora o ustreznem izboru frazemov za didaktične namene, ki mora temeljiti na metodološko kompleksnem pristopu in mora upoštevati več različnih kriterijev. V prispevku o rabi pregovorov danes so paremije obravnavane z jezikoslovnega in jezikovnodidaktičnega vidika. Izpostavljena je njihova (tako formalno-strukturno kot funkcionalno) spremenjena moderna raba, ki je pogosto inovativna, kreativna in igriva ter izhaja iz njihovega raznolikoga potenciala za variacijo in preobrazbo. Te lastnosti pregovorov bi morale biti posebej zanimive za tujejezično didaktiko, vendar avtorica opazuje, da to v večini primerov ne drži, saj prevladuje predsodek, da je znanje učecih se o pregovorih (v maternem jeziku) preveč pomanjkljivo. V zaključnem prispevku tretjega dela, ki sklenuje monografijo, je osvetljen fenomen kolokacij in njihova vloga pri poučevanju nemščine kot tujega jezika. Kolokacije so med stalnimi besednimi zvezami najmanj stabilne in zaradi

svoje regularne skladišne podobe in transparentnega pomena najmanj vpadljive, zato jih pogosto spregledamo oz. ne zaznamo kot kompleksne enote oz. celote, kar v kontekstu učenja tujih jezikov pogosto rezultira v napakah. Kolokacije namreč nimajo nujno popolnih ekvivalentov v drugem jeziku, zato se jih je treba učiti sistematično in po možnosti vzporedno, kar avtorica ilustrira na primeru kolokacij iz tematskega polja *Essen/hrana*. Pri tem izpostavi potrebo po razvoju specifičnih učnih materialov, ki upoštevajo pomembnost in posebnost kolokacij ter ciljnih skupin, ki jim je učni material namenjen.

Izbor tem v monografiji Vide Jesenšek *Beiträge zur deutschen und slowenischen Phraseologie und Parömiologie* zrcali raznolikost usmeritev in metodoloških praks v moderni frazeologiji in paremiologiji ter pri tem uporablja kontrastivni pristop, saj želi nagovoriti tako jezikoslovce kot prevajalce in seveda tiste, ki se učijo tujih jezikov, še posebej nemškega jezika. To avtorici tudi uspe, saj zadovolji tako raziskovalce, ki želijo vpogled v aktualno stanje na področju obeh disciplin, kot učence tujih jezikov (nemščine) in aktivne prevajalce (iz nemščine v slovenščino in obratno), ki si lahko pomagajo s študijami primerov, ki so vključene v monografijo. Načne pa tudi marsikatero vprašanje, ki je lahko dobro izhodišče za nadaljnje frazeološke, frazeografske in frazeodidaktične raziskave.

Melanija Larisa Fabčič,

*Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru,
melanija.fabcic@um.si*